

Державна служба України з надзвичайних ситуацій
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
Навчально-науковий інститут психології та соціального захисту

ОСОБИСТІТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Матеріали
Х Всеукраїнської науково-практичної конференції

м. Львів, 21 травня 2021 р.

Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності 18 травня 2021 року, протокол № 6.

Рецензенти:

Ковальчук Зоряна Ярославівна – доктор психологічних наук, професор;
Повстин Оксана Вікторівна – доктор педагогічних наук, доцент.

Особистість в екстремальних умовах : матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції (21 травня 2021 р., м. Львів).
Львів, 2021. 216 с.

Редакційна колегія:

доктор психологічних наук, доцент **Сірко Р. І.**;
доктор педагогічних наук, професор **Козяр М. М.**;
доктор педагогічних наук, професор **Литвин А. В.**;
доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник **Руденко Л. А.**;
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник **Вдович С. М.** (упорядник);
кандидат педагогічних наук, доцент **Цюприк А. Я.**;
кандидат психологічних наук **Стельмах О. В.**;
Кандидат психологічних наук **Вавринів О. С.**

У збірнику матеріалів науково-практичної конференції розглядаються психологічні особливості діяльності особистості в екстремальних умовах, психолого-педагогічні аспекти підготовки фахівців до професійної діяльності, сучасний стан і перспективи психологічного супроводу особистості, яка перебуває в екстремальних умовах, міждисциплінарні гуманітарні аспекти підготовки та діяльності особистості в екстремальних умовах.

Для науковців у галузі психології та педагогіки, психологів-практиків і педагогів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, аспірантів, ад'юнктів, докторантів.

Матеріали подано в авторській редакції.

<i>Петро БОЙЧУК</i>	
Наукова та професійна активність педагогічного працівника в нормативно-правовій площині закладу вищої освіти	70
<i>Наталія БОРБИЧ</i>	
Науково-дослідна робота студентів як засіб формування конкурентоспроможного фахівця на ринку освітніх послуг	74
<i>Руслана ВАВРИК</i>	
Морально-психологічна підготовка майбутнього військового диригента	77
<i>Світлана ВДОВИЧ</i>	
Формування навичок професійного спілкування у майбутніх психологів	81
<i>Юрій ВІНТЮК</i>	
Особливості викладання дисципліни «Психологія надзвичайних ситуацій» студентам-психологам	83
<i>Катерина ГОРІЛА, Неля ВОВК</i>	
Мотиваційна складова професійної підготовки курсанток – майбутніх офіцерів Державної служби України з надзвичайних ситуацій	87
<i>Ольга ЗАВЕРУХА</i>	
Соціально-психологічний аналіз проблеми професійної самореалізації в науковій літературі	93
<i>Віктор КОВАЛЕНКО, Олена БУРАКОВА</i>	
Методи підвищення стресостійкості під час вогневого контакту в працівників Національної поліції України	95
<i>Мирослав КОВАЛЬ</i>	
Компоненти інформаційно-освітнього середовища Львівського державного університету безпеки життєдіяльності	98
<i>Тетяна КОНІВІЦЬКА</i>	
Риторична складова професійної підготовки студентів-психологів у закладі вищої освіти	103
<i>Андрій ЛИТВИН</i>	
Формування психологічної готовності майбутніх фахівців ДСНС	106

**РИТОРИЧНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Професія психолога передбачає особливий вид діяльності, який, окрім спеціально-професійних знань, вимагає виняткової структури світорозуміння та світосприймання, певних особистісно-ділових рис і доброго володіння мистецтвом слова. Питання підготовки кваліфікованих психологів, які поєднуюватимуть високий професіоналізм, професійну відповідальність, навички міжособистісної комунікації зі здатністю переконувати і впливати на погляди інших нині постало надзвичайно гостро.

Оскільки діяльність психолога вимагає вміння спілкуватися, консультувати, організовувати зустрічі і проводити психологічні тренінги тощо, то формування риторичних умінь є надзвичайно важливою складовою їхньої професійної компетентності. Тому особливу увагу необхідно приділити формуванню саме риторичної компетентності майбутніх психологів у ЗВО, оскільки вона становить фундамент їхньої професійної діяльності. Сучасна система вищої освіти України потребує нового погляду на професійну підготовку практичних психологів, враховуючи виклики нинішнього інформаційного суспільства й особливості професійного спрямування студентів у ЗВО. Для цього потрібно виявити шляхи ефективного розвитку риторичних умінь майбутніх психологів під час вивчення риторики у ЗВО.

Комунікативна та риторична компетентність студентів-психологів є важливою складовою їхньої підготовки і відповідно до стандартів вищої освіти [3; 4] передбачає вміння доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід у галузі професійної діяльності, тобто здатність ефективно формувати комунікативну стратегію [3]. Структуру спілкування практичного психолога розробили Н. Бачманова і Н. Стафуріна, згрупувавши низку блоків за важливими характеристиками: здатність до повного та правильного, реалістичного сприйняття об'єкта; здатність до розуміння внутрішніх властивостей і особливостей об'єкта; здатність до співпереживання, емпатія, доброта, повага до людини та ін.; здатність до самоаналізу, рефлексія; уміння керувати собою та процесом спілкування, бути уважним; уміння слухати тощо [1].

Проте аналіз навчального процесу й риторичної підготовки студентів виявив перевагу теоретичного аспекту, лінгвістичну спрямованість риторичної підготовки, слабке висвітлення психолого-педагогічних аспектів риторичної діяльності, які є професійно необхідними для майбутніх фахівців [2], а отже, недостатня увага надається саме формуванню та розвиткові практичних умінь і навичок риторичної діяльності, а також професійно-риторичним навичкам відповідно до викликів і запитів майбутньої професії.

Вважаємо доцільним передбачити в освітньому процесі ЗВО низку заходів, спрямованих на формування риторичної компетентності, яка сприятиме становленню висококваліфікованих фахівців-психологів. Позитивним аспектом у розвитку професійної підготовки психологів є все активніше впровадження в освітній процес риторикознавчих дисциплін, а отже розуміння вагомості риторики як окремої науки в системі освіти і розвитку особистості та значення для професійного становлення саме психологів. У навчальних планах багатьох ЗВО вивчення риторики передбачено для студентів-психологів, проте для деяких риторика є обов'язковою дисципліною, а для більшості – дисципліною за вибором студента. Це позитивний аспект, однак є комплекс проблем щодо ефективності вивчення риторики в контексті набуття достатніх практичних риторичних умінь і навичок протягом вивчення курсу риторики у ЗВО. Відомо, що вивчення теоретичного матеріалу без практичного застосування для оволодіння ораторською майстерністю не принесе бажаного результату. Тому важливо спрямовувати курс на розвиток саме практичних навичок у студентів, оскільки лише практика дає змогу сформувати риторичну компетентність для ефективної комунікації.

Для формування риторичної компетентності студентів-психологів у ЗВО недостатньо лише зосереджувати увагу на вивченні теорії класичної риторики; більш вагомим, на наш погляд, є завдання навчитись практично застосовувати набуті знання відповідно до подальшої професійної діяльності. Відомо, що вивчення теоретичного матеріалу без практичного застосування для оволодіння мистецтвом слова не приносить бажаного результату. Саме практичний курс, на наш погляд, дає змогу актуалізувати знання професійної комунікації, сформувати комплекс знань, умінь і навичок, виробити якості, необхідні для продукування ефективного монологу та діалогу в професійному спілкуванні.

Вивчення риторики у різних ЗВО передбачено на різних курсах професійної підготовки (на другому році підготовки чи під час навчання в

магістратурі). На нашу думку, вивчення риторики професійної діяльності не зовсім доцільно вводити на початкових курсах, оскільки студенти молодших курсів ще не є достатньо професійно сформовані, тому важче спрямувати вивчення риторики саме в контексті професійного розвитку та становлення. Студенти старших курсів вже усвідомлюють всі аспекти майбутньої професії, тому мають розуміння необхідності вивчення риторики та розвитку риторичних умінь і навичок для майбутньої діяльності. На жаль, цього принципу не враховують в освітніх програмах і навчальних планах українських ЗВО. У цьому контексті доречно врахувати позитивні результати перевіреної досвідом моделі риторичної підготовки майбутніх правників, згідно з якою, крім вивчення загальних засад риторики, передбачено курси з удосконалення риторичних знань, умінь і навичок професійної діяльності. Це дає змогу випускникам ЗВО за спеціальністю «Правознавство» сформувати належний рівень професійно орієнтованої риторичної компетентності, що сприяє, безперечно, їхній готовності до ефективного виконання фахових обов'язків.

Отже, вагомою складовою у професійній підготовці майбутнього психолога у ЗВО є формування риторичної компетентності, оскільки, оволодівши законами риторики, психолог набуде вміння і навички ефективного та переконливого спілкування, свідомо застосовуючи певні методи психологічного впливу, публічно виголошувати певні ідеї та презентувати власні погляди, судження відповідно до потреб та інтересів аудиторії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бачманова Н. В., Стафурина Н. А. К вопросу о профессиональных способностях психолога. *Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы* / Отв. ред. А. А. Крылов, Н. В. Кузьмина. Вып. 5. Ленинград, 1985. С. 72–77.
2. Моркотун С. Б. Дослідження спрямованості змісту професійної підготовки студентів магістратури на проведення презентації в академічній сфері. *Вісник Луганського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Серія «Педагогічні науки»*. 2011. № 13 (224). С. 185–191.
3. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія»: наказ МОН від 24.04.2019 р. № 565. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/053psikhologiyabakalavr.pdf>
4. Стандарт вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія»: наказ МОН від 24.04.2019 р. № 564. URL :

УДК 371.134:347.132.17

Андрій ЛИТВИН, м. Львів

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДСНС

Невпинне зростання ролі та значення людського чинника в реалізації завдань запобігання та ліквідації наслідків аварій, катастроф природного та техногенного характеру потребує повсякчасного вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців ДСНС України у відомчих ЗВО, поліпшення їхньої адаптаційної здатності до негативних чинників професійної діяльності, підвищення ефективності роботи в умовах небезпеки і ризику.

Професійна діяльність рятувальників відрізняється передусім тим, що висуває підвищені вимоги до їхніх психічних і фізіологічних можливостей. Працю фахівців ДСНС відносять до категорії «з особливими умовами» – екстремальними, шкідливими для здоров'я, ризиконебезпечними. Особливістю виконання службових обов'язків є усвідомлення ними прямої загрози для життя та здоров'я, де гарантією безпеки виступають високий рівень компетентності, фізичної витривалості, морально-бойових психологічних якостей. У процесі навчання курсанти мають виховати в собі готовність у ризиконебезпечних обставинах приходити на допомогу людям, рятувати життя, долаючи наслідки надзвичайних ситуацій.

Найбільш стресогенний вплив на психофізичний і функціональний стан фахівців-рятувальників чинять, безперечно, непередбачуваність і невизначеність екстремальних ситуацій у їхній роботі. Виконання професійної діяльності в цих обставинах вимагає від них не лише сформованості специфічних професійних знань, умінь, навичок і здатності їх швидко та точно застосовувати (компетентність), а й постійної зібраності, мобілізованості, пильності, граничної концентрації уваги, оперативності мислення та реагування на перебіг подій, водночас упевненості в правильності прийнятих рішень, успіху власних дій (професійно важливі якості), а також стану емоційно-вольової стійкості та актуалізації свого інтелектуального й особистісного потенціалу під час

Наукове видання

ОСОБИСТІТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Матеріали
Х Всеукраїнської науково-практичної конференції

Літературне редагування, верстка – С. М. Вдович



Львівський державний університет безпеки життєдіяльності